

promís entre els sinònims d'ús general *congelar* i *glacar*. — 4 Ben mirat el *counglàs* citat de Roumille seria també la pronúncia de **counglaps* segons la fonètica normal del rodanès modern, i quasi es pot dir el mateix del recent mall. *congllàs*: de manera que la influència de GLACIES pot haver estat quasi merament ortogràfica. D'altra banda, com que desconeixem els detalls de la fonètica sorotàptica, igual podríem admetre que duplicant-se el nexa -BH- en -BB- (com s'esdevé en tants parlars) hi hagués ensordiment de la geminada — altre fenomen fonètic freqüent. El mateix Mistral escriví «li vau founso, ubagouso, / que li *counglàs* tènou bacousò», *Calendau* IX, 21.5.

Conglenny, V. *congreney* *Conglobar*, V. *globus* *Conglomeració*, *conglomerar*, *conglomerat*, V. *aglomerar* *Conglutinar*, V. *gluten* *Congoixa*, *congoixar*, *congoixós*, *congost*, V. *angoixa* *Congraciar*, V. *gràcia* (GRAT) *Congrada*, V. *congre* *Congratulació*, *congratular*, V. *grat*

CONGRE, del ll. CONGER, id., acusatiu CONGRUM. □ 1.ª doc.: 1249: «Carga de safrà borb, carga de *congres*, carga de merlucjes, carga d'arenchs», en la Lleuda de Colliure de 1249 (RLR IV, 249).

«La liura del *congre* fresch, més de quatre diners» en un ban de Barcelona, de 1349-56, DBal. Ha estat sempre el nom general en tot el territori de la llengua, pronunciat pertot *kóngrə* (occid. *kóngrə*), amb o tancada; 1 «*congre*: conger ---», OPou (*ThPu.*, 64); BDC XI, 44. Usat figuradament com a dicteri personal, no és solament valencià (*AlcM*) sinó igualment del català central, però ací frases com «no siguis *congre!*» es diuen tant o més com a equivalents de 'poc eixerit, babau' que amb el valor de 'poc llest, feixuc'. Segurament per una comparació natural amb el cos cilíndric i allargat d'aquest peix, *congre* s'ha aplicat també a una mena de coca de forma ovalada o oblonga: tort. (BDC III, 92) i maestr. *congres* «certa pasta de forn» (Ga. Girona, *Seidia*, 162-3, 279), almenys curiós és que s'enumera junt amb el *panoli* (mot també usat com a dicteri, anàlogament a *congre*); en el Convent de St. Jeroni, a Sant Bartomeu d'Inca, l'Arx. Salvador descriu un forn especial que hi havia per a la preparació de la pasta dels *concrets* (II, 121). No sols és abusiu posar ò a l'ètimon llatí CONGRUM, com fa *AlcM*, pel fet que en posició de síl·laba tancada s'ha d'ignorar sempre la quantitat de la vocal sinó perquè en llatí tota vocal originàriament llarga s'abreuja per llei fonètica davant N+oclusiva: el timbre tancat deu ser degut a l'acció de la nasal implosiva (com en *front*, *mont*, *compte*, *comte*, etc.).²

DERIV.: *Congrada*. *Congrera* (BDC XIV, 19). *Congret* (peix, BDC XI, 45), 'espècie de panellet' [1862],³ i veg. supra. *Congrinyol*.

¹ Sembla que hauríem de tenir vulgarment *congro*, i sobretot a Mallorca; però el fet és que fins a l'illa (Port d'Andratx) vaig sentir *kóngrə* (1964), tot i que allà no solament diuen *colzo*, *rotllo* i anàlegs,⁶⁰

sinó també *homo*, *covo*. — 2 Per al cast. *congrío* veg. DCEC; però el fet de trobar-lo documentat ja en una escriptura de Jaca, de l'any 1430 (Nav. Tomás, *Docs. Ling. del A. Ars.*, 138.10) em fa témer que potser tota la raó no està de la meua banda en l'explicació que hi dono d'aqueixa -i- afegida.

Congregació, *congregant*, *congregar*

CONGRENY, en els dialectes occidental i valencià, *congrell*, i antigament també *conglenny*, nom de diferents aparells que serveixen essencialment per subjectar, en general pitjant una fusta contra una altra, idea per a la qual s'empra el verb CONGRENYAR 'cenyir amb cèrcols o congreneys'; mot comú amb l'oc. ant. *congren(h)*, roergat *coungrel*; d'etimologia incerta; potser pre-tomà, d'origen indoeuropeu, d'un *KONGLEBNIO- o d'un verb *KONGLEBN-IARE, amb el sentit primitiu de 'conglomerar, estrènyer, abraçar', d'on 'cenyir, prémer', afí al mot sorotàptic *KONGLAB-TO- (o *KONGLAPIO-) que restituïm com a base de CONGLAPI i CONGLAT (vegeu aquest), si podem partir de les variants cat. *conglenny* i *congrell*; però els detalls fonètics (i espt. la r) estan necessitats encara de millor explicació. □ 1.ª doc.: doc. de 1386; oc. ant. *congreys* o *congrehb*, ja en Bertran de Born, fi S. XII.

En un doc. ross. de 1386 «sex barres de *congreney*» (*Alart*, *InvLC*), on ja es pot tractar de l'eina per ferar besties (=fr. *travail* TRI-PAL-IUM), per encolar fustes, etc., subjectant entre dues barres. Tot seguit apareix en docs. referents a dogues de bótes i coses anàlogues (*AlcM*, § 8): «totes dogues, *congreneys*, fons de cups e bótes grosses ---», inventari referent a un robatori a la jueria d'Inca, a. 1392 (*BSAL* VII, 394a), o bé «*inveni in domo cellari unum cup magnum, cum viginti congreneys et suo follador*», a. 1388 (id. ix, 152).

El que més colpeix la imaginació del literat o no tècnic és l'aparell per subjectar la perillosa bèstia que el ferrer procura ferar; d'on usos figurats: «la malvada / muller elada / fer corregible, / és impossible, / no -s pot domar, / menys avear: / al lur poch seny / no hi val *congreney*, / derrocador, / trava, torçor, / art ni destrea / ---», JRoig (*Spill*, 6772). Les eines designades amb aquest nom són moltes, i es poden veure descrites en detall, i en part exemplificades, en documents, pels *DAG.*, *AlcM*, i diversos glossaris: del suro, p. ex. (BDC XIII, 103), i especialment el dels molins de vent de les Balears, Moll, BDC XXI, 13-14 (amb una síntesi encaminada vers la indagació de l'origen, p. 34, que declara desconegut); potser encara es refereixen a una altra en el Baix Empordà, no sé si per a un dispositiu semblant a un cindri de volta, car a Pals (parlant d'un dels venerables edificis d'aquella vila vella, o de St. Feliu de Boada) em deien que «era *volta grassa*, feta amb una espècie de *kungrén*, canyissos i guix d'aqueh negre» (1958, cf. *AlcM*, § 10, 11, 5, 8? o § 7?).

El mot es presenta viu actualment en tot el domini català, pron. *kungrén* amb é tònica neutra a Mallorca i Balears, *kungrén* a tot el català oriental des